

JEDANAEST NOVIH

PREMIJERE **Marin Blažević: Razgovori o novom kazalištu 1 i 2**
 RAZGOVOR **Centar za dramsku umjetnost**
 TEMAT **Zagreb, 2007.**

FESTIVAL
 S POVODOM
 NOVO O
 STAROM

Eksplirana protočnost, hibridnost i neodredivost kategorije *novoga kazališta* reflektirala se time i u izboru, djelovanju, položaju i diskursu sudionika dijaloga koji su potkrijepljeni fotografijama iz predstava i zasebnim kronologijama kazališnog djelovanja. S druge strane, podržala se pretpostavka o potrebi sabiranja velikog korpusa heterogenog materijala kako bi ga se moglo dovoljno razumjeti za ispisivanje nekih budućih preglednih monografija. Izvedeno u dvanaest glasova, to demokratskično pročešljanje bliske kazališne povijesti po svim je navedenim značajkama izraslo u izdanje posebnoga tekstualnog ozračja.

Prvi se svezak *Razgovora*, na što upućuje i kronološka organizacija, može interpretirati i kao *zbirka početaka* od kojih se svaki prvo rastvara u vlastitu umjetničku poetiku, a potom jača do čvrsto ukotvljene kategorije. Marin Blažević početak prepušta Branku Brezovcu pronalazeći opravdanje u umjetničko-organizacijskoj sveobuhvatnosti i utjecajnosti njegova djelovanja. S prijevodom prema infiltraciji, Brezovec odabire formiranje svoga rada kao nove institucije bez obzira gradi li se ona iz pozicije redatelja, festivalskog savjetnika/suorganizatora IFSK-a i Eurokaza ili profesora na zagre-

bačkoj Akademiji dramske umjetnosti. Stoga je i topografija kazališnog razgovora s Brezovcem razvedenija i uključuje prisjećanje na srednjoškolske brehtovske podvige sa skupinom Coccolemocco, usmjeravanje značajnih festivalskih zbivanja koja su promovirala izvedbenu inovativnost, suradnju s Gordanom Vnuk i najvažnije od 40-ak predstava koje je režirao u Hrvatskoj i inozemstvu. Uz procjenu višedesetljetnoga hrvatskog kašnjenja za europskim novoteatarskim kontekstom, Brezovec će pojasniti i relacije s domaćim kazališnim dominantama prošlih desetljeća poput Vjerana Zuppe, hrvatskoga redateljskog "kartela", CKD-a i ADU-a. Određujući se kao vječni ikonoklast, svoje će napredovanje u kazalištu opisati kao "fino ugadanje" početno sirovoga sustava, po principu "ili ćeš ti tebe ili ćeš ti njih".

Drugi po redu izložen, kazališni put Ivce Boban svoju drugost otkriva u odnosu prema mnogim aspektima kazališta u posljednja četiri desetljeća. Donoseći iskustvo žene u muškom redateljskom svijetu, iskustvo plesačice u kazalištu teksta, iskustvo ulične improvizatorice neimpressionirane procenijskim lukom i četrtnim zidom, Boban među ostalim progovara o profiliranju kategorija fizičkog teatra i kolektivne režije. Kao prva predavačica scenskog pokreta i utemeljiteljica istoimene katedre na ADU-u, današnja opća mjesta suvremenoga kazališnog diskursa poput stvaranja teksta predstave, improvizacije, interakcije s publikom i radioničkog rada iskušavat će u dugogodišnjem radu s legendarnom trupom Pozdravi, koju osniva 1973. i vodi do polovice 80-ih. U godini držičevske obljetnice spominjat će se njihova ambiciozna izvedbena sinteza *Play Držić* (DLJ, 1978.) u suradnji s Kugla glumištem, ali u godinama verbalne represije tijekom djelovanja Pozdrava pa do suvremenih režija Ivce Boban, svijest o slobodi i sadašnjosti glumčeva tijela koje svaki prostor može učiniti kazališnim obilježava njezinu teatarsku aktivnost, aktivizam, a i razgovor o novom kazalištu.

Negativ Brezovčevim nastojanjima institucionalizacije novoga teatra ili pak nove parametre institucije izložit će Damir Bartol Indoš, potvrđujući rubnu poziciju kao centar između dvaju susjednih područja. Naime, jedan od nekoliko postojanih likova hrvatske perfor-

merske scene svoj umjetnički rad stalno napaja aktivizmom. Njime odiše i nadahnuto prepričavanje sudjelovanja u Kugla glumištu od 1976. godine, rascjepa i odvajanja u tvrdi frakciju Kugle te djelovanja u današnjem Parainstitutu Indoš. Trans, politička akcija, afirmacija etičkoga kazališta i iskrenosti, strogost i dosljednost zahtijevanog prožimaju Kugline hepeninge, Indoševe samostalne performanse/predstave i recentnu suradnju s nezavisnom scenom, a "insajderska" perspektiva osigurava živopisnost predočenoga.

Trima hrvatskim novokazališnim uzletima 70-ih koji svojom "njihajućom pozicijom" prekrivaju upadljivo različite stupnjeve dominacije i opozicije novoga Marin Blažević pridružit će znanstveno-umjetničko-organizacijsko djelovanje Vjerana Zuppe u zaključnom dijalogu prvog sveska. Prikladna Zuppina metafora *udvojene pozornice 20. stoljeća* koja pretpostavlja s jedne strane ostvarivanje uloge, a s druge strane ostvarivanje strateške pozicije na sceni, poslužit će kao uvod u pretrisanje suvremenoga hrvatskoga glumišta. Iz pozicije nekadašnjeg urednika nekoliko književnih i kazališnih časopisa, osnivača CDU-a, dekana ADU-a te voditelja zagrebačkog Teatra &TD u nikad poslije dosegnutima zlatnima 60-ima i 70-ima, Zuppa će početke hrvatskoga novog kazališta opisati sintagmom "teror instikata", procjenjujući aktere alternativne scene i srednje struje, kritičare i institucije, posebno u relaciji prema Gavellinu redateljskom i teorijskom naslijeđu.

Iako podržava vremenske parametre organizacije *Razgovora*, drugi se svezak čini manje usklađenom od prvoga kao vjeran odraz dobne, profesionalne i estetičke raznovrsnosti predstavnika novoga kazališta, njihovih društvenih ili čak zemljopisnih pozicija. Umjesto uvoda dijalog s rodonačelnicom Eurokaza i jednom od članica Coccolemocca, Gordanom Vnuk, podastire općekazališne produkcijske uvjete u Hrvatskoj u kojima će se realizirati rad svih ostalih sugovornika. Opisi izvođačkog iskustva Vnukove živa su reminiscencija na studentski kazališni svijet 70-ih, iz kojih slijedi povezivanje s ključnim imenima europske scene. Umjetničko-producentski podvizi koje od polovine 90-ih kao umjetnička ravateljica poduzima prvo u Chapter Arts Centre u Cardiffu, a potom u hamburškom Kampnagelu, su-

postavljeni su razvojnog putu Eurokaza, pokrenutog 1987. godine. U stalnom balansu između umjetničkih istraživanja koja "imaju jak razlog za svoje bivanje na sceni" i prizemnih zahtjeva tržišta kulture, Gordana Vnuk s nadmoćnom se samouvjerenošću "mimoišla" s kritikom i promotorima srednje struje dosljedno izlažući alternativu njihovu programu.

Borut Šeparović, koji svoju umjetničku egzistenciju na sličan način ostvaruje između rada u inozemstvu i "gostovanja" u vlastitom gradu, nastavlja putanju dijaloga o trošenju energije na opstanak u opoziciji. Rijetke izvedbe Montažstroja, koji je pokrenuo krajem 80-ih, na tragu Artaudova atletizma srca pridružuje suvremenoj potrazi za "brutalnom iskrenošću" u djelovanju Performingunita osnovanog 2000. u Nizozemskoj s T. Huilmand. Teatralizacija pop-kulture i istraživanje inačica tjelesnog kazališta poput *high risk dance* okosnica su govora o kulturnim predstavama i akcijama 90-ih uz sklonost manifestnim iskazima tipa: "Montažstroj je oko za nišanom, oko upereno u povijest." Mačehinskom odnosu usprkos, Šeparović neće izgubiti interes za kazališno poticanje domaće scene anticipirajući i svoj kasniji angažman u zagrebačkom HNK-u i povremene suradničke projekte u drugim kazalištima.

Rijedak primjer institucionalnog iskustva donijet će Ivica Buljan koji se kao novokazališni dramaturg javlja u 80-ima, a kao redatelj u 90-ima, istodobno odradujući i jedan mandat ravnatelja Drame splitskoga HNK-a. Aktualni umjetnički ravnatelj Festivala svjetskog kazališta usporedit će rad u hrvatskom i inozemnom, posebno slovenskom kazalištu, identificirajući neke od temeljnih problema suvremenoga domačega glumišta: neartikulirani pojam režije i institucionalnog tijela glumca.

Možda najnovije od novih razmišljanja o kazalištu izvodi Goran Sergej Pristaš: novo kao još nemišljeno, umjesto mišljenja postojećega. Objedinjujući među ostalima funkcije redatelja u izvaninstitucionalnoj skupini BADco., profesora na ADU-u, pokretača i dugogodišnjega glavnog urednika časopisa Frakcija i jednog od osnivača CDU-a, svoje dramaturško djelovanje izdvojit će kao najveći trenutak izvedbene kontrole. Kroz privrženost plesu u kojem pronalazi najveću bliskost činjenici govorenja naspram citiranja već izgovorenoga, Pristaš progovara o projektima BADco., o domaćoj plesnoj sce-

ni, o utjecajima "kazališnog uvoza" i o poticanju "želje" umjesto "užitka" u teatru.

Jedini suradnički par, koji je zajedno i intervjuiran, Bobo Jelčić i Nataša Rajković, otvorenost prema nepoznatome/nisigurnome/autentičnome pretvara u znak. Svojim "nenasilnim izvlačenjem karaktera iz glumca" i "integracijom slučaja u predstavu" obrću pitanje o predlošku predstave shvaćajući život kao kazališnu literaturu. Intrigantne i različite strukture predstava čine njihov nedovoljno poznat rad u inozemstvu posebno zanimljivom dionicom razgovora, a praktične upute čitaju se u promišljenoj suradnji s kazališnim institucijama.

Druga knjiga završava antropološkim pogledom na izvedbu iz kuta Vilima Matule koji se u svom postupnom odmetanju od institucije, djelomično iznesenom i na ovom mjestu, upustio u praktično istraživanje različitih škola i tehnika glume. Potraga za "tim nečim", za biti kazališta, prenijet će se i u Matulin diskurs, u igru riječima i metaforama, umnažajući na koncu odraze novokazališnih nastojanja i u jeziku samih *Razgovora*.

U uvodu najavljen raspon hrvatskih iskustava novoga kazališta do kraja se serije dugih dijaloga ukazuje kao nova struktura čiji se uzlet, prijevorna mjesta i digresije polako javljaju kroz sve transparentnije pokrove domaće izvedbene povijesti. Propitujući je, Marin Blažević pomoći će u utvrđivanju njezina tijela, dok će prepuštanjem velikog dijela tekstualne pozornice svojim sugovornicima pokazati njezinu živost.

LUCIJA LJUBIĆ

U MREŽI TEATROLOŠKIH SUODNOSA

Antonija Bogner-Šaban:
Novi sadržaji starih tema.
Studije i rasprave
Kapitol, Zagreb, 2007.

U hrvatskoj kazališnoj povijesti još je uvijek mnogo praznina ili manje poznatih mjesta koja pozivaju teatrologe na predan i mukotrpan istraživački rad, ali zato za uzvrat nude mnoštvo zanimljivih otkrića koja uglavnom učvršćuju slutnje dosadašnjih istraživanja, a nerijetko ih i mijenjaju otvarajući posve nov i drukčiji pogled na naizgled poznate teme. Upravo je zato i naslov najnovije knjige hrvatske teatrologinje Antonije Bogner-Šaban tako prikladan – stare teme o kojima su pisali mnogi omogućile su svježa otkrića dopunjavajući ono što je u hrvatskoj teatrologiji već bilo istraženo i usmjeravajući propitivanja u novom okviru. Knjiga *Novi sadržaji starih tema* sadrži deset raznovrsnih teatroloških studija i rasprava kojima je zajedničko da se bave hrvatskom kazališnom prošalošću, obuhvaćajući kraj 19. i početak 20. stoljeća, vrijeme o kojemu autorica nerijetko piše ističući se kao jedna od vrsnih stručnjakinja. Raspođjeljujući svoj interes u dosadašnjem znanstvenom radu podjednako na povijest hrvatskoga kazališta, napose lutkarstva, osječke kazališne teme i hrvatske glumce, ovaj

put A. Bogner-Šaban vratila se pojedinim svojim radovima koji su nastajali u razdoblju od 2002. do 2007. godine, tiskani su u zbornicima znanstvenih skupova *Dani hvarskog kazališta*, *Krležini dani u Osijeku* i *Dani Josipa i Ivana Kozarca* te u *Dokumentima Slovenskoga gledališkog muzeja* i u zborniku *Osmišljavanje*, a bave se nepoznatim mjestima u korpusu povijesti hrvatskog kazališta i dramske književnosti.

U prvoj studiji autorica se bavi književno-kulturnim krugom obitelji Tucić, navodeći i analizirajući djela braće Tucić. Zanimljivo je što se osim Srgjana Tucića na prijelazu 19. u 20. stoljeće književnim radom bave i dvojica njegove braće, stariji Mladen i mlađi Vendelin. Mladen je počeo pisati kao gimnazijalac, a umro je već u dobi od dvadeset godina. Ipak, iza njega su ostali *Sabrani spisi*, knjiga koju je Stjepan Miletić 1889. objavio o vlastitom trošku, uvrstivši u nju neke mladićeve radove. Skloniji noveli (*Parasiti*, *Na duhove*, *Preporod*), Mladen se u svojim člancima osvrtao i na suvremenu hrvatsku književnu i kazališnu produkciju, a u hrvatskoj je književnoj povijesti najznačajniji njegov roman *Nagon*, srodan ponajviše Šenoinu, ali i Tomićevu i Kumičićevu književnom stilu. Brat Vendelin bavio se ponajviše poezijom, ali napisao je i crticu *Borba* i dva dramska teksta (*Vojnički bjegunac* i *Eva*). Najznačajniji kao autor drama (*Povratak*, *Truli dom*, *Golgota*...) i dramoleta, Srgjan je Tucić pisao crtice i novele te sudjelovao u kazališnom životu, a njegov je bogat životopis bio povod autorici da pomno istraži svu dostupnu arhivsku građu i podsjeti na književnikovo djelovanje u inozemstvu. Naime, umro je u New Yorku, a njegov boravak u Americi bio je poticaj i za druge autoričine radove objavljene u ovoj knjizi.

Jedan je od njih opešan članak o Adeli Milčinović, ženi koja je početkom 20. stoljeća mnogo putovala, sudjelovala u europskom kulturnom i društvenom životu te u svojim člancima iznosila stavove o različitim društvenim pojavama, ponajviše se zauzimajući za pitanja ženske emancipacije. Poslije boravka u Njemačkoj, i Adela Milčinović nastanila se u New Yorku, gdje ju je zateklo mnoštvo dojmova poticajnih za njezine novinske osvrtne kao i za *Autobiografiju*. No, za A. Bogner-Šaban u ovom je radu za tematsko-sadržajnu i stilsku analizu najzanimljivija drama *Mr. Crownenshield's Succes* (Us-